

Yslamda içginiň gadagandygy ruslary hristian etdi

Category: Edebi makalalar, Hekaýalar, Kitapcy, Romanlar, Sözler
написано kitapcy | 23 января, 2025

Yslamda içginiň gadagandygy ruslary hristian etdi YSLAMDA İÇGINIŇ GADAGANDYGY RUSLARY HRISTIAN ETDI

Russiýa geçen aý Türkiyeden satyn alýan 160 müň tonna gök önumi yzyna gaýtaranda meni bir pikir eýeledi: ruslar üçin iýme-içme näderejede möhüm? Bilşiniz ýaly, iýme-içme medeniýeti jemgyýetçilik-syýasy taryh bilen ýakyndan baglaşyklydyr. Mysal üçin... M.Gorbaçýowyň Russiýada ýigrenilmeginiň esasy sebäbi onuň SSSR-i dargadanlygydyr öýdýärsiňizmi? Azyk we egin-eşik dükanlarynyň öñünde uzyn-uzyn nobatlar, dyknyşyklar emele geldi. Iň uly nobatlar sarp edijilige çäklendirme girizilen arak üçindi! Leniniň iň halaýan içgisi piwody! Stalin gürji şerabyny içerde! Meşhur ýazyjy Gogolyň aýtmagyna görä, "aşgazan bedeniň iň esasy synasydyr". Hawa, bu ýekşenbe günü okyylarymy ruslaryň iýme-içme taryhyна gaýyhana syýahat etdirmekci...

• Sankt-Peterburguň "Воскресение Христа" buthanasy

Ilki bilen... ruslaryň hristian bolmalarynyň sebäbinî ýazaýyn...
Rus taryhyndaky ilkinji döwlet bolan Kiýew Rusunyň kökleri

diýseň bulaşykdyr we häzirem jedelli meßeledir...

Emma... mälim maglumatlarım az däl, 882-nji ýylda gurlan bu döwletiň dini köphudaýly-paganistik ynançdy. Ýüz alty ýyldan soň... 988-nji ýylda... Knýaz Wladimir dini ynançlaryny dogry düşündirip biljek ýekehudaýly üç diniň (yslam, hristian we jöhit -t.b.) wekilini çagyrdy.

Hemmeler ruslaryň yslam dinine geçmegine garaşýardy. Musulmanlar "Altyn asyryny" ýasaýardy. Geosyýasy taydanam yslamy mantykly gördüler. Emma...

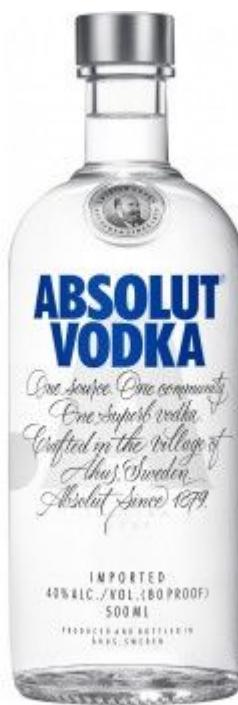
Yslamda spirtli içgileriň gadagandygy aýgytly kararyň berilmegine täsiri ýetdi, knýaz ruslaryň içgisiz oñmajagyny gowy bilyärdi! Çünkü içgi ruslaryň halaýan pişesidi!

Içgini gadagan etmek onuň häkimiýetiniň soňuny getiräýmegi mümkünindi. Ahyrynda...

Knýaz Wladimir Wizantiýanyň döwlet dini hristianlygy kabul etdi, Konstantinopol-Stambul patriarchligynyň emrine girdi we Russiya wizantiýaly ýepiskoplar gelip başlady. Şeýdibem... Wladimir Russiyanyň ilkinji "çokundyryjy" şahsy boldy.

Hawa, Russiyanyň jemgyýetçilik we syýasy taryhyny dogry seljerip bilmek üçin onuň iýme-içme medeniýetini-de gowy bilmek gerek. Mysal üçin...

Wladimiriň hristianlygy saýlap almagyna sebäp bolan içgi meßelesine ser salalyň...

• LENINIŇ NEMES İÇGİSİ

Gürrüňsiz... Wladimirıň döwründe ruslaryň "milli içgisi" bolan arak (водка) ýokdy.

Aarak XV asyryň ortalarynda çykdy. Ondan öñ çörekden edilen şerap, ýaşyl şerap, ýanyk şerap ýaly şerapdyr meýleri içýärdiler. Bu içgilerden soň...

"Вода" (suw) sözüniň üýtgetmesi bolan "wodka" (arak) çykdy. Ruslar aragy diýseň gowy gördüler.

Aragyň girdejisi rus sarlarynyň (patyşalarynyň) ünsünü çekdi: döwlet arak önemçiligini we söwdasyny monopoliyalaşdyrdy!

Russiýada aragyň neneň-niçiksi sarp edilýändigine şu mysaly bersem ýeterlik bolar: XIX asyrda döwlet girdejileriniň üçden birini içgi söwdasyndan alýardy.

XX asyryň başynda rus goşuny ýaponlara ýeňildi welin, rus patyşasy Nikolaý II munuň sebäbini arak içýän esgerlerden gördü. Şonuň üçin ol Birinji jahan urşy başında içgini gadagan etdi!

Käbirleriniň pikirine görä bu karar bolşewistik rewolýusiýanyň gelmegine şert döretdi!

Rewolýusiýanyň lideri Leniniň içgä o diýen meýli ýokdy. Aragy halamaýardy, sürgün ýyllarynda "Mýunhen Pilsen" piwosyny we ak şerap içýärdi. Ol hem içginiň gadagan edilmegini oñaýlady.

Gadagançylyk 1920-nji ýyla çenli dowam etdi. Gadagançylygyň ýatyrylmagyna garşıy gidenleriň başynda Stalin bardy, ol agramly bölegi şäherli bolan bolşewiklere: "Sosializmi ak ellik geýip gurup bolmaz" diýýärdi!..

Beýik şahyr W.Maýakowskiý aýtmyşlaýyn, "kynçylyk çekip ölenden, arakdan öleniň müň paý gowudy."

Ýurtda aragyň medeni mite öwrülmegi Ikinji jahan urşy (Beýik Watancylyk urşy -t.b.) ýyllarynda boldy. Ruslar goşhaltasynda hemise göterýän aragyny içip Gitleri ýeňdi!

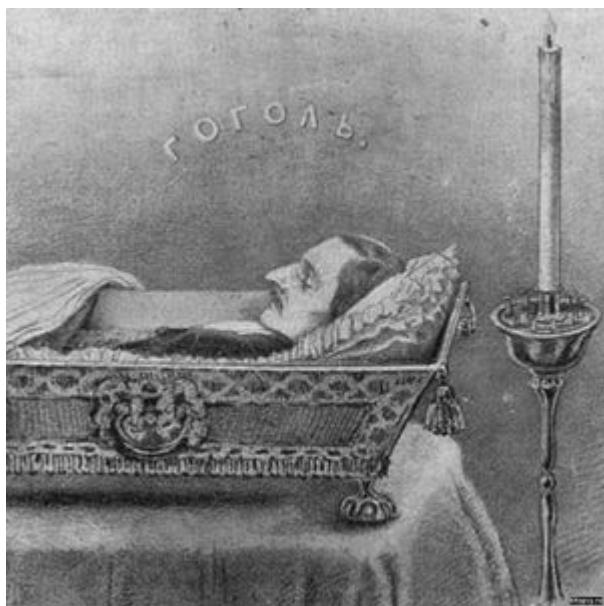
Aragyň haý-haýly häkimiýeti M.Gorbaçýow gelýänçä dowam etdi. M.Gorbaçýow "Alkogolizme we arakhorluga garşıy göreş" kanunyny çykardy. Sarp edijilige çäklendirmeler girizdi. Mysal üçin "iş ukybyny pese gaçyrýar" diýip, sagat 14:00-dan öñ içgi satuwy gadagan edildi. Käbir arak zawodlary we dükanlary ýapyldy. Henege meňzeş şu gep-gürrüňler dilden-dile geçip başlady: Arak

nobatynda duranyň biri gaty ses bilen Gorbaçýowa sögünip, "ony öldürjegime söz berýän" diýip, nobatdan bir gyra çekilip, nırädir bir ýere sumat bolanmyş. Az salymdan ýaňky adam yzyna dolanyp: "Kremliň öñünde ony öldürmek isleyänleriň nobaty mundanam uzyn eken!" diýenmiş!

Segseninji ýyllaryň ikinji ýarymynda Russiýada muňa meňzes birgiden henekler döredi...

Ruslaryň "Горбатый" ("Bükür") lakamyny dakan M.Gorbaçýow diñe SSSR-i dargadanlygy üçin däl, eýsem spirtli içgilere çäklendirmeler girizendigi üçinem rus taryhyň iň halanmaýan şahsyna öwrüldi!

Russiýany araksyz göz öňüne getirmek mümkün däl, arak rus durmuşynyň gany-damary. Arak sowuklamadan başlap ýokary gan basyşa çenli ruslaryň barça kesellerine garşy iň gowy melhemdi!..

• GOGOLYŇ JANYNA KAST EDİŞ ŞEKLI

Rus iýme-içme medeniýeti-rus suprasy diýlende, ýadymza diñe arak düşse, onda bu ýurduň medeniýetine dogry düşünip bilmeris.

Çünki iýip-içme medeniýeti jemgyyetçilik gurluşyny terjime edýän dildir!

Şu makalany taýýarlap ýörkäm rus edebiýatynyň eserlerini terjime edýän Mümtaz Idil bilen pikir alyşdym. Ol şeýle diýdi: "Dostoýewskiniň 747 sahypalyk "Idiot" ("Budala") romanyny

terjime edenimde kyrk dokuz gezek "nahar" sözi gecýär. Romanyň bir ýerinde Ýepançinleriň maşgalasy Mişkine sowal berýär: "Iýip-içeniňizde önlük dakýarsyñyzmy?" Şeýle-de... 200 sahypa ýeteňkirleyän "Ýerastyndan hatlar" eserinde on bir gezek "nahar" sözi geçýär. "Humarbaz" romanında Sweýsariýadaka "Bu naharlary ruslar iýmeyär" diýyän ýeri bar. Bu romanlarda "nahar" bilen baglaňsykly sözler köplenç "iýip-içilýän stol" ýa-da "aşhana" görnüşinde-de köp duş gelýär..."

Rus iýip-içme medeniýetini eserlerine siňdirenler başga-da az däl...

Serediň, rus patyşalarynyň halaýan "kulebýaka" (balykdan taýýarlanýan nahar) Anton Çehowyň satira ýugrulan "Deñiz gyzy" hekaýasynda nähili agzalýar:

"Kulebýaka adamyň agzyny suwrtmaly, çuw-ýalaňaç, utançsyz, başyň-gözüňi aýlayjy şekilde öňünde süýnmeli. Oňa göz gyparsyň, ullakan dilim kesip alarsyň we barmaklaryny şobada üstünde gezdirersiň. Agzyňa atarsyň, gözýaş deýin ýag damar, içi ýaglydyr, suwludyr. Ýumurtgasy, iç goşy, sogany boldur..."

Ynha, Nikolaý Gogol...

Rus edebiýatynyň nijeme ussadynyň onuň "paltosynyň" aşagyndan çykandygyny bilyaris.

Kezzap Petrugeň bir saçakdan beýleki saçaga böküşini beýan edýän "Öli janlar" romanında segsen alty dürlü naharyň ady geçýär.

Nähili ters geň-taňsylyk!.. Gogol ruhy násazlyk tapynyp, duz datman öz janyна kast etdi!

Hawa... ruslary tanamak kyn, olaryň ýazyjylaryny tanamak ondanam kyn...

"Hekáyalaryň seresi – aşgazan söýgusi burundyr" diýen Wladimir Nabokow 1952-nji ýylда garaşylmadyk ýagdaýda iýip-içmekden yüz dönderdi! Emma ol ýene ýigrimi baş ýyl ýaşady, ýazyjy iň halaýan pişesiniň telewizorda futbola tomaşa etmek we piwodyr şerap içmekdigini aýtdy...

Diňe döredijilik dünýäsinde däl. Iýip-içme edähedi XX asyrda daşary syýasatyňam diline "gastrodiplomatiá" bolup girmegi başardy.

• **GÜRJI ZAPEKANKASY**

Lenin iýip-içme meselesine kän bir üns bermändir. Birnäçe günläp gury çörek iýse-de, sesini çykarman gezip bilýän eken. Sendwiçi gowy görüpdir, birem ejesiniň bişirýan ýumurtgaly çöregini ey görüpdir.

Stalin welin iýermendi, ol duzlanmadyk Dunaý ringasyny we dilimlenen sowuk çig balygy halapdyr. Ata ýurdy Gürjüstanyň gök önümlü we ot-çöpli desterhanyny hemise öwüpdır. Uly gazançada badamjan, pomidor, kartoşka, garaburç, lawr ýapragy, koriandr we berre guzynyň ýagsyz jylk eti garylyp taýýarlanýan nahara "aragwi" adyny beripdi, bu nahar hutma-hut gürji zapekankasyndan başga zat dälди!

Stalin gürji şerabyny içipdir. Birem "Светское марка" şampanyny önde tutupdyr. Ol miny ABŞ-na satmak üçin F.D.Ruzwelt bilen el gysyşanam bolsa, "Sowuk urşuň" başlamagy bilen bu ylalaşyk amala aşman galdy.

N.Hruşýow mekgejöweniň aşygydy we ol jöweni ruslara halatmak üçin mobilizasiýa yqlan etdi. Şonuň üçin ruslar oña "Mekgejöwençi" lakamyny dakdy. Altmyşynjy ýyllarda "Hruşýowyň jöwen çöreginiň" önemciliği ýola goýuldy. Birem... ol 1959-nyý yıldaky makalasynda Moskwada ABŞ-nyň Prezidenti R.Nikson bilen geçiriren "haýsy ýurduň nahar enjamlary ýokary hilli" çekişmesi bilen meşhurlyga eýe boldy.

Sowet taryhy boýunça aragy iň gowy gören ýolbaşy Brežnew boldy. Ol "Зубровка" diýilýän öküz otunyň (gurtbogan, aconitum) tagamy berlen aragy içerde. Aw etmegi halaýardy, awlaýan ýekegapnlaryny seleň howada bişirip iýmegi gowy görerdi.

A ýonekeý halk?

• RUS SALADYNYŇ GELIP ÇYKSY

Çagalar "Красный Октябрь" konditer zawodynyň süýji-kökelerine kökenekdiler. Ulular bolsa "oliwýe ișdäaçaryny" halaýardylar, ýagny rus saladyny!..

Ady näme üçin oliwýekä? Çünkü bu salady ilkinji bolup "Ermitaž" atly kaşaň restoranyň asly belgiýaly rus hojaýyny Lýusen Oliwýe XVIII asyryň altmyşynjy ýyllarynda taýýarlapdy! Sowet ikonyna öwrülen "oliwýe saladynyň" her ýyl ýörite günü bellenilip geçilýärde.

Bilýänsiňiz, "Sowuk uruş" döwründe Türkiýede bu saladyň adyna "amerikan salady" diýildi. Iň bolmanda "belgiýa salady" diýen bolsalar, mundan gowy bordy!..

Rus taryhcysy Kostomarow "Ýerli ýasaýyş. XVI-XVII asyrlarda rus halkynyň edim-gylymlary we ýörelgeleri" kitabynda rus desterhanynyň sungata esaslanýandygyny öňe sürdi! Örän uly geografiki giňişlige ýaýylan rus desterhanynyň dürli-dürlidiginu ýazdy

Aşhana ýazyjysy A.Bremzeniň "Sowet aşhana sungaty" ylmy işinde Odessa usulynda bişirilen gelfilte balygyny, rus usulynda taýýarlanýan gamburger kotleti, gürji usulynda bişirilen guzy etli zapekanka çanagy, ruslaryň tradision borş çorbasy, bürünçli palawy we rus usulynda taýýarlanýan krep bilini ýaly naharlaryň taýýarlaşy barada gyzykly maglumatlar bar...

Russiya diýlende, hökman ikrany-da ýatdan çykarmazlyk gerek... Häzirem iň köp iýilik balyk. Birnäçe ýyl öñ buthananyn et öünülerini gadagan etmeginde munuň roly ýok däl.

Ruslar çorba içmeýär, çorba iýýär!

Duza ýatyrylan gök önümler (salýonny) bolsa duran ýerleri...

Tarihçy I.Boltin XVIII asyrda sähralyk ýerlerde gyşyna dört, tomsuna baş wagtyna iýip-içilýändigini ýazýar!
Russiýa dürli medeniýetleriň jemlenen ýurdy...
N.W.Rýazanowskiý bilen M.D.Steýnbergiň ýazan "Russiýanyň taryhy" kitabynda müňlerce ýyllap nijeme açlygy başdan geçirgen rus halky her gezeginde açlykdyr horlugsyň hötdesinden gelip bilipdir...

• RUS DESTERHANYNYŇ DÜZGÜNLERI

Rus desterhany diňe köpdürliliği, baýlygy bilen däl, taýýarlanşy we saçak etikasy taýdanam gyzyklydyr. Ruslaryň iýip-içme endikleri üýtgesede, saçak etikasy kän bir üýtänok...

- Saçagyň başynda arassa eşikli oturmak hökmény şert;
- Stoluň başynda gaty ses bilen gürleşmeyek bolmaly;
- Nahar iýmäge stoldaky iň garry kişi başlamaly. Garrylar ýangyn bolan ýagdaýynda ilkinji bolup çykyp bilsin diýio, olary nahar stolunyň gapa iň ýakyn ýerine oturdylýar...
- Iýip-içip durkaň tirsegiňi stola diremeyek bolmaly;
- Iýip-içilýän wagty elliřiňi görüp biljek derejede açık tutmaly, aýagyň üstünde durmaly däl;
- Nahara öý eýesi başlamanka el uzadylmaýar;
- Çorba başlangyç nahardyr (birinji nahar -t.b.). Agzyň şapbyldatman iýmeli;
- Tabagyñzdaky nahar guitaransoň, öý eýesine aýtdyryp durman, stoluň başyny täzeletdirip, ikinji nahary getirdibermeli;
- Nahar iýlende başgasynyň tabagyna seretmek halanmaýar;
- Stolyň üstüne el uzadyp iýýän zadyňzyň tagamyny magtamak (ýagny, kompliment) nahary bişiren kişini hormatlamak

hasaplanýar;

- Supradaky çöregi sousa batyryp iýibermeli;
- Bir gezekde ýuwdup boljak iýmitleriň ikilenç kiçijik bölekklere bölmek halanmaýar;
- Öý eýesiniň hezzet-hormatyndan hoşallygyňzy bildirmek üçin tabagyň düýbünde azajyk nahar goýmak däbe öwrülen gylykdyr;
- Arak içilende tost aýdylman we bulgurlar biri-birine çakyşdyrylman içilenok. Rus supralaryna çykarylýan çüýše gaply araklar bir ýuwdumlyk kiçijik bulgurlarda içilýär. Arak içenden soñ saçakdaky çöregi ysgamak endige öwrülen özboluşly häsiýetdir;
- Eger oturşyk bir erkek bilen bir aýalyň arasynda bolsa, aýalyň içjek aragyny erkek guýýar;
- Köp içilýän çäý hökmäny suratda semewarda demlenýär we köplenç farfor çäýneklerde içilýär.

• **TOLSTOÝYŇ RESEPTI: "MEÝLISHANA AÝDA IKI GEZEK GIT!"**

Rus edebiýatynyň beýik ýazyjysy Lew Tolstoý ýasaýýış-durmuş kadalary hakynda köp zatlary ýazdy:

- Aşa köp nahar iýme;
- Süýjili iýmitlerden gaça dur;
- Günde irden sagat başde tur;
- Agşam sagat 22:00-dan gijä galman ýat;
- Günortan iki sagat ýatyp dynjyňy al;
- Her gün bir sagat ýöre;
- Aýda iki gezek meýlishana (bordel, priton, jelephana -t.b.) git;
- Kömegiň ýetirip biljek adamlaryny söý;

- Jemgyýetiň mantyga esaslanmaýan ähli garaýylaryny ýok saý;
- Gereksiz ýere boş arzuw-hyýallara özüňi aldyrma;
- Etjek zadyňy diňe bir gezekde et;
- Içki duýgularyny asla mälim etme;
- Özgeleriň sen hakynda näme diýyändigine üns berme;
- Ýagşylyk etjek wagtyň özgeleriň ünsünü çekmän et;
- Aýal-gyzdan gaça dur;
- Islegleriň üstünde köp işläp, olary kadaly ýagdaýa werziş etdir;
- Özünden pes ýasaýanlara kömek et...

Soner ÝALÇYN.

"SÖZCÜ" gazeti, 17.01.2016 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Edebi makalalar